

УДК 35.351.86

О. А. Подскальна,
учений секретар Інституту державного управління у сфері цивільного захисту

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА РОЗВИТОК ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ В СЛОВАЦЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ В КОНТЕКСТІ ЧЛЕНСТВА В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

O. Podskal'na,
ucheniy secretary of Institute of state administration in sphere of civil protection, Kiev

ORGANIZATION AND DEVELOPMENT OF CIVIL DEFENSE IN THE SLOVAK REPUBLIC
IN CONTEXT OF MEMBERSHIP IN EUROPEAN UNION

У статті аналізується організація та розвиток цивільного захисту в Словацькій Республіці, базуючись на Концепції організації та розвитку цивільного захисту в Словацькій Республіці на період до 2015 року.

In the article organization and development of civil protection in the Slovak Republic are analyzed, based on the Conception of organization and development of civil protection in the Slovak Republic for the period to 2015 year.

Ключові слова: надзвичайна ситуація, цивільний захист, Європейський Союз, кризове планування, управління.

Key words: emergency, civil protection, the European Union, crisis planning, management.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Подальша розбудова незалежної демократичної держави неможлива без формування сучасної розгалуженої інфраструктури ліквідації, а головне — запобігання надзвичайним ситуаціям.

Сучасна державна політика у сфері цивільного захисту, що реалізується в Україні в останні роки, є ефективною відповіддю небезпечним викликам XXI століття.

В умовах появи нових загроз виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру актуальним залишається питання подальшого вдосконалення організації управління в надзвичайних ситуаціях.

У зв'язку з підписанням в 2014 році Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом ще більшої актуальності набуває питання наближення системи цивільного захисту в Україні до європейських стандартів, приєднання до Механізму цивільного захисту Європейського Союзу.

Певний досвід цієї роботи накопичений у сусідній з Україною Словацькій Республіці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що дослідженню вдосконалення організації управління у надзвичайних ситуаціях досліджується такими вченими, як: О.В. Альбоцій, С.О. Андрєєв, М.В. Болотських, П.Б. Волянський, В.П. Зосімов, В.П. Садковий, О.О. Труш, А.В. Терент'єва, Л.В. Ушаков [4; 5; 6], але досвід удосконалення управління в надзвичайних ситуаціях накопичений у сусідній з Україною Словацькій республіці ще не досліджено в повному обсязі.

Питання оптимізації та удосконалення системи підготовки керівного складу служби цивільного захисту і населення до дій у надзвичайних ситуаціях досліджується такими вченими, як: О.В. Альбоцій, С.О. Андрєєв, М.В. Болотських, П.Б. Волянський, В.П. Зосімов, В.П. Садковий, О.О. Труш, А.В. Терент'єва, Л.В. Ушаков [4; 5; 7; 8], але питання оптимізації та удосконален-

ня системи підготовки керівного складу служби цивільного захисту і населення до дій у надзвичайних ситуаціях ще недосліджені у повному обсязі.

МЕТА СТАТТІ

Мета статті розглянути накопичений досвід державного управління у сфері цивільного захисту у Словацькій республіці.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Реалізацію державної політики у сфері цивільного захисту в Словацькій Республіці здійснює Пожежно-рятувальна служба у складі Міністерства внутрішніх справ.

Під час кризових ситуацій ключові завдання покладаються на Міністерство внутрішніх справ Словацької Республіки. Міністр внутрішніх справ є керівником Центрального кризового штабу, який створюється в кризових ситуаціях, та згідно із Законом Словацької Республіки 2002 року № 387, невідкладно доповідає Президенту та Прем'єр-міністру про виникнення кризової ситуації чи про прямі загрози її виникнення.

Пожежно-рятувальна служба Міністерства внутрішніх справ Словацької Республіки (далі — Служба) створена 1 квітня 2002 року Законом Словацької Республіки № 315/2001.

На Службу покладено завдання з державного управління в галузі цивільного захисту; пожежної безпеки; здійснення державного пожежного нагляду; виконання завдань у боротьбі з пожежами; надання допомоги у разі виникнення катастроф, аварій, стихійних лих та інших надзвичайних ситуацій; захист навколишнього середовища; оцінка відповідності об'єктів технічним вимогам пожежної безпеки; навчання та підготовки кадрів у сфері протипожежного захисту та лікувально-освітньої діяльності тощо.

Служба бере участь у забезпеченні заходів з надання допомоги та евакуації поранених і хворих внаслідок пожеж, нещасних випадків, стихійних лих та інших надзвичайних ситуацій (розміщення та надання гуманітарної допомоги), заходів цивільного захисту в рамках підготовки до оборони держави і завдань науково-технічного розвитку у сфері протипожежного захисту.

При виконанні своїх завдань Служба співпрацює з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, юридичними особами, і об'єднаннями громадян, а також з компетентними органами інших країн та міжнародними організаціями.

Міжнародне співробітництво та надання допомоги іншим державам у сфері цивільного захисту здійснюється відповідно до положень міжнародних договорів Словацької Республіки.

Структуру Служби: складають Президія, 8 регіональних управлінь, 49 районних штаб-квартир та аварійно-рятувальна одиниця столиці Словаччини — м. Братислави.

Як і в інших країнах-членах Європейського Союзу, в Словацькій Республіці доступний єдиний номер телефону служби порятунку — 112 у випадку ситуації, що загрожує життю чи здоров'ю людини, або якщо майно чи навколишнє середовище знаходиться в небезпеці. Телефонний дзвінок безкоштовний, доступ-

ний 24 години на добу з міського, мобільного телефонів або таксофонів. Цей телефонний номер об'єднує такі екстрені служби: Пожежно-рятувальна служба, швидка медична допомога, міліція, залізнична поліція, Служба порятунку в горах та інші екстрені служби Словаччини.

Заслугує на вивчення та аналіз схвалена постановою Уряду Словацької Республіки від 28 травня 2008 року № 343 Концепція організації та розвитку цивільного захисту в Словацькій Республіці на період до 2015 року (далі — Концепція).

Передбачається до 2015 року привести розвиток цивільного захисту у відповідність до політичної та концептуальної орієнтації Європейського Союзу в зазначеній сфері, вирішити завдання, що впливають із загальних та рамкових програм ЄС та спрямовані на захист критичної інфраструктури. Зокрема, планується приєднання до створюваної Європейською Комісією попереджувальної інформаційної системи критичної інфраструктури (CIWIN).

У сфері цивільного кризового планування реалізуються завдання, що випливають з прийнятої в 1991 році стратегічної концепції НАТО та визначені Головним комітетом з питань цивільного кризового планування НАТО (SCEPC).

У рамках цивільного кризового планування передбачено створення системи, яка забезпечить розв'язання кризових ситуацій, що спричинені природними катастрофами, технологічними аваріями, терористичним нападом чи військовим конфліктом. Формування системи проводиться з урахуванням того, щоб її можливості можуть бути використані як на національному, так і на міжнародному рівні (НАТО, ЄС, ООН).

Відповідно до Концепції, ризиками вважаються виникнення стихійних лих, аварій, катастроф та терористичних атак, які за своїм характером та наслідками становлять постійну загрозу життю, здоров'ю, майну та навколишньому середовищу в значних розмірах. Крім цього, відзначається поява такого фактору, як можливість поширення інфекційних хвороб у результаті глобального потепління.

Концепція передбачає за рахунок підвищення дієвості професійної підготовки та нових форм проведення практичних занять досягти більшої підготовленості органів, які займаються виконанням рятувальних робіт та здійснюють керівництво ними, а також належного рівня готовності підрозділів цивільного захисту. Для співробітників, які беруть участь у рятувальних роботах, організовується професійна підготовка з питань надання першої допомоги.

Концепція передбачає також підвищення поінформованості населення стосовно правильного реагування при попередженні, евакуації та укритті, обізнаності стосовно засад надання допомоги при виникненні надзвичайної ситуації, зокрема шляхом підготовки відповідних матеріалів в засобах масової інформації, організації інформаційних акцій та друку видань з проблематики цивільного захисту, розширення обсягів використання Інтернету, розміщення аналогічних матеріалів на веб-сайтах Міністерства внутрішніх справ Словацької Республіки, органів місцевого та територіального самоврядування.

Передбачається поглибити вивчення курсу "Охоро- на людини та природи" в шкільних закладах, складо- вою частиною якого є цивільний захист. Планується створити також умови для організації та проведення змагань серед молодих рятувальників.

Відповідно до Концепції при органах, які здійсню- ють рятувальні роботи чи забезпечують управління ними, планується створити оціночні центри для аналізу загроз та оцінки витоку небезпечних речовин. Для їх технічного забезпечення передбачається використовувати комунікаційну систему та базу даних Інтегрованої рятувальної системи. З метою реалізації вказаних за- ходів передбачається забезпечити збір та передачу по- казників вимірів з автономних моніторингових систем юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців. Для цьо- го планується розробити механізм встановлення, оцінки і використання даних щодо радіаційної, хімічної та біологічної ситуації в період кризової ситуації, продов- жити створення стаціонарної мережі радіаційного мо- ніторингу території як невід'ємної частини системи попе- редження, підвищити операційну здатність контрольних хімічних лабораторій цивільного захисту за рахунок їх оснащення сучасним спеціальним обладнанням.

Концепція, враховуючи зміни безпекових ризиків у світі, у сфері колективного захисту населення надає перевагу евакуації, а не укриттю населення у захисних спорудах. З метою досягнення кращої взаємодії підрозділів, що беруть участь в евакуації, передбачаєть- ся проведення щорічно спільних навчань.

У сфері укриття планується зберегти наявну кіль- кість захисних споруд та їх експлуатаційну здатність і повну відповідність вимогам щодо забезпечення укрит- тя населення в кризових ситуаціях. Рентабельність їх утримання планується підвищити за рахунок двоцільо- вого використання, зокрема, шляхом надання укриттів, згідно з відповідними договорами, в оренду фізичним та юридичним особам.

Стосовно модернізації системи попередження в Словацькій Республіці, то акцент робиться на заміні кінцевих елементів цієї системи в місцях з високою кон- центрацією населення, на територіях, що перебувають під загрозою, вздовж головних транспортних шляхів, якими постачаються небезпечні матеріали. Крім цього, планується завершити створення автономних систем попередження населення та інформування осіб на те- риторіях, що перебувають під загрозою водних споруд, навколо хімічних підприємств та ядерно-енергетичних установок.

У сфері інформаційної служби планується стандар- тизувати систему збору, обробки, оцінки і надання інформації та покращити її наочність. Зокрема в найко- ротший термін планується добудувати географічну інформаційну систему в умовах цивільного захисту (CIPREGIS) як складову частину загальнодержавної інформаційної системи з метою забезпечення комплекс- ної роботи органів державної влади та самоврядуван- ня, кризового управління та Інтегрованої рятувальної системи.

Розвиток міжнародного співробітництва у сфері цивільного захисту визначається зовнішньополітични- ми пріоритетами Уряду Словацької Республіки, насам- перед, у контексті членства Словаччини в ЄС та НАТО.

Метою є створення та імплементація ефективної системи у сфері профілактики, підготовки та швидкого реагування на резонансні надзвичайні ситуації в краї- нах-членах ЄС та третіх країнах. Крім цього, Концепція спрямована на розбудову потужностей цивільного за- хисту для забезпечення швидкої реакції у випадку те- рористичного нападу відповідно до Плану дій Головно- го комітету з питань цивільного кризового планування НАТО, що спрямований на покращення захисту цивіль- ного населення від можливих атак з використанням ра- діологічних, хімічних, біологічних та ядерних речовин.

Співробітництво з НАТО планується надалі орієн- тувати на активну участь у діяльності Головного коміте- ту з питань цивільного кризового планування, насампе- ред, Комісії з питань цивільного захисту. Співпраця з Євроатлантичним центром з питань координації реагу- вання на катастрофи НАТО (EADRCC) розвивається в напрямі координації надання міжнародної допомоги засобами цивільного захисту.

Планується також реалізовувати співробітництво в рамках Центральноевропейської ініціативи, а також між країнами Вишеградської групи за рахунок практичного перенавчання рятувальних підрозділів країн Више- градської четвірки при реагуванні на надзвичайні ситуації.

У сфері функціонування Інтегрованої рятувальної системи в Словацькій Республіці планується створити умови для координованої діяльності підрозділів цивіль- ного захисту та підрозділів Інтегрованої рятувальної си- стеми при виконанні завдань, що пов'язані з проведен- ням рятувальних робіт під час надзвичайних ситуацій.

Планується також підвищити оперативність надан- ня гуманітарної допомоги на території Словацької Рес- публіки та за кордоном. При прийнятті рішення щодо надання гуманітарної допомоги іншим державам всі за- ходи передбачається здійснювати так, щоб матеріаль- на допомога залишила територію Словацької Респуб- ліки впродовж 24 годин.

Для забезпечення участі Міністерства оборони Сло- вацької Республіки в рятувальних роботах у період над- звичайного чи кризового стану, у випадку виникнення надзвичайної події підписана відповідна угода між Міністерством оборони та Міністерством внутрішніх справ.

Заслугує на увагу функціонування Комплексної центральної рятувальної служби Словацької Республі- ки (далі — КЦРС), яка створена у 2000 році невеликою групою ентузіастів — членів Добровільного пожежно- го захисту Словаччини.

Це громадська організація, яка внесена до реєстру громадських організацій Міністерства внутрішніх справ Словацької Республіки.

КЦРС займається порятунком громадян, їхнього майна, збереженням природи, пошуком зниклих людей, подоланням наслідків викиду небезпечних хімічних ре- човин, розливів нафти, ліквідацією наслідків паводків тощо.

До її складу входять медики, водолази, пожежні, хіміки та рятувальники.

Представники КЦРС беруть активну участь у міжна- родних рятувальних операціях за кордоном.

За 14 років діяльності КЦРС вдалося побудувати один з найпотужніших, найбільших і добре скоордино-

ваних рятувальних органів в Центральній Європі у сфері реагування на стихійні лиха. Окрім постійної підтримки в гуманітарних ситуаціях в Словаччині, представники КЦРС брали участь в 13 міжнародних місіях на Гаїті, в Ірані, Пакистані, Шрі-Ланці, Угорщині, Чеській Республіці, Румунії та інших країнах.

Між іншим, Комплексна центральна рятувальна служба вже працювала і в Україні — у ході нищівних катастрофічних повеней у Закарпатті у 2001 році.

КЦРС володіє передовими технічними засобами та матеріально-технічною підтримкою на глобальному рівні, що дозволяє проводити міжконтинентальні рятувальні операції.

На додаток до активної допомоги в надзвичайних ситуаціях ДКРЦ бере участь в удосконаленні рятувальних можливостей в країні і за кордоном у випадку виникнення надзвичайних ситуацій, шляхом організації навчальних курсів.

Фінансується Комплексна центральна рятувальна служба за рахунок низки державних програм Словаччини, а також за кошти спонсорів.

ВИСНОВКИ

Згідно з Угодою між Кабінетом Міністрів України та Урядом Словацької Республіки про співробітництво та взаємну допомогу у разі виникнення надзвичайних ситуацій, яка підписана 5 грудня 2000 року в м. Братиславі та ратифікована Верховною Радою України 26 грудня 2002 року, організовано співпрацю в наданні багатосторонньої допомоги у разі виникнення надзвичайних ситуацій та з інших питань між органами та підрозділами ДСНС України та Пожежно-рятувальної служби Міністерства внутрішніх справ Словацької Республіки.

Команда українських рятувальників із Закарпатської області 9—13 вересня 2013 року взяла участь у міжнародних навчаннях "Повінь в регіоні Кошице", що організовувались Пожежно-рятувальною службою Словацької Республіки в регіоні Кошице.

Метою навчань було відпрацювання автономності, оперативної взаємодії та співробітництва залучених модулів і рятувальних команд різних країн з проведення рятувальних операцій на підтоплених територіях у відповідності з вимогами Європейської Комісії до європейських модулів цивільного захисту.

Готується до підписання Методична інструкція з співробітництва між Пожежно-рятувальною службою Словацької Республіки та Державною службою України з надзвичайних ситуацій в наданні взаємної допомоги при виникненні надзвичайних ситуацій та ліквідації їх наслідків.

Реалізація Концепції організації та розвитку цивільного захисту в Словацькій Республіці на період до 2015 року, зокрема положень про розвиток міжнародного співробітництва, сприятиме і подальшому поглибленню співробітництва України та Словацької Республіки у сфері цивільного захисту.

Література:

1. Закон України від 26.12.2002 № 382 — IV "Про ратифікацію Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Словацької Республіки про співробітництво та

взаємну допомогу у разі виникнення надзвичайних ситуацій" // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 6. — Ст. 55.

2. Konceptcia organizacie a rozvoja civilnej ochrany do roku 2015 / Uvedeny material bol schvaleny uznesenim vlady Slovenskej republiky c. 343 z 28. maja 2008 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.minv.sk

3. Інформаційні матеріали щодо функціонування Пожежно-рятувальної служби Міністерства внутрішніх справ Словацької Республіки [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.minv.sk/?hasici-zachranari>

4. Інформаційні матеріали щодо функціонування Комплексної центральної рятувальної служби Словацької Республіки [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.helpteam.sk/eng>

5. Зосімов В.П., Садковий В.П., Ушаков Л.В. Управління та організація діяльності у сфері цивільного захисту. — Харків, 2006.

6. Альбошій О.В., Больських М.В., Кулешов М.М. Основи управління в органах і підрозділах МНС України. — Харків, 2009.

7. Публічне управління: виклики XXI століття. Збірник тез XIII Міжнародного наукового конгресу 21—22 березня 2013 р. — Харків, ХарПІ НАДУ "Магістр". — 2013.

References:

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (2002), The Law of Ukraine "About ratification of Agreement between The Cabinet of Ministers of Ukraine and The Government of the Slovak Republic about a cooperation and mutual assistance in case of emergencies" available at: / zakon4.rada.gov.ua/laws/show/382 (Accessed 26 december 2002).

2. Ministry of Interior of the Slovak Republic (2008), "The concept of organization and development of civil protection in 2015", available at: <http://www.minv.sk> (Accessed 10 Feb 2015).

3. Ministry of Interior of the Slovak Republic (2015), "Informational functioning materials of Fire - Rescue Service of the Ministry of Interior of the Slovak Republic", available at: / <http://www.helpteam.sk/eng> (Accessed 10 Feb 2015).

4. Integrated Rescue Central Service of the Slovak Republic (2015), "Informational functioning materials of the Integrated Rescue Central Service of the Slovak Republic", available at: / <http://www.helpteam.sk/eng> (Accessed 10 Feb 2015).

5. Zosimov, V.P. Sadkovyy, V.P. and Ushakov, L.V. (2006), Upravlinnya ta orhanizatsiya diyal'nosti u sferi tsyvil'noho zakhystu [A management and organization of activity in the field of civil protection], Kharkiv, Ukraine.

6. Al'boshchyy, O.V. Bol'ts'kykh, M.V. and Kulyeshov, M.M. (2009), Osnovy upravlinnya v orhanakh i pidrozdilakh MNS Ukrayiny [Fundamentals of management in authorities and departments of SESU], Kharkiv, Ukraine.

7. KharPI NADU (2013), "Public management: challenges of XXI age", Zbirnyk tez XIII Mizhnarodnoho naukovooho konhresu [Abstracts of the XIII International Scientific Congress], 21—22 march, Mahistr, Kharkov, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 24.02.2015 р.